

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1933 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående upphävande av andra momentet i 15 kap. 22 § strafflagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 103, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hemställt, »att riksdagen beslutar avskaffandet av andra stycket i 15 kap. 22 § strafflagen».

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

15 kap. 22 § strafflagen har följande lydelse: Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Försöker man, på sätt nu är sagt, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

I 24 § samma kapitel stadgas, att brott, som i 22 § 1 mom. sagt är, ej må åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock genom brottet någon tvingats att delta i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete. På grund av bestämmelsen i 19 § 2 mom. i förordningen om strafflagens införande, att under allmänt åtal höra alla brott, som ej i lag äro uttryckligen undantagna, hör det i 22 § 2 mom. avhandlade brottet under allmänt åtal.

Stadgandena i 15 kap. 22 § strafflagen samt dit hänförliga bestämmelser om åtalsrätt hava varit föremål för *upprepade lagstiftningsåtgärder och förslag till sådana*.

Ursprungligen fanns i 22 § icke någon motsvarighet till nuvarande 2 mom., och voro enligt 24 § brott mot 22 § s. k. angivelsebrott. Från denna regel gjordes genom lag den 9 juni 1893 det undantaget, att brottet skulle ligga under allmänt åtal, då genom detsamma någon tvingats att delta i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet. Genom lag den 28 maj 1897 utvidgades undantaget till att avse jämväl det fall, att någon hindrats att övertaga erbjudet arbete.

Någon ändring i 22 § hade dittills icke ägt rum. Vid 1899 års riksdag antogo emellertid båda kamrarna ett i en av Pehr Pehrson i Åkarp väckt motion framlagt, av lagutskottet tillstyrkt förslag, att till 22 § skulle fogas ett 2 mom. av följande lydelse: »Lag samma vare, där man, på sätt nu är sagt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att

återgå till arbete eller att övertaga erbjudet arbete.» Försök till tvång skulle således i dessa fall straffas lika med det fullbordade brottet. — Samtidigt beslöt riksdagen för sin del ändring i 24 § av innebörd, att brott enligt det nya 2 mom. i 22 § skulle höra under allmänt åtal. Den av riksdagen beslutade lagen utfärdades av Kungl. Maj:t den 10 juli 1899 (den s. k. åkarpslagen).

Sin nuvarande lydelse erhöll 22 § 2 mom. genom lag den 4 september 1914. Denna lagändring innebar, att straffet för sådant försök, som avses i nämnda moment, sänktes från högst straffarbete i två år till böter eller fängelse och att alltså straffarbete uteslöts ur straffskalan. Denna ändring hade huvudsakligen betydelse med hänsyn till häktningsrätten, i det att herefter den för ifrågavarande brott misstänkte kan häktas endast då mot honom förekommer skälig anledning, att han avviker.

Motioner om upphävande helt eller delvis av de åren 1893, 1897 och 1899 gjorda ändringarna i 22 och 24 §§ väcktes vid riksdagarna 1904, 1908, 1910, 1911, 1912, 1913 och 1914 (B) men ledde icke till annat resultat än den ovan nämnda lagändringen 1914.

Vid 1912 och 1913 års riksdagar framlades jämväl propositioner med förslag till ändringar i 22 och 24 §§. Enligt dessa förslag skulle straff för försök att tvinga annan till deltagande i arbetsinställelse m. m. inträda endast då försöket skedde genom våld eller »sådant hot, som i 23 § sägs», d. v. s. hot, som sker muntligen eller skriftligen och går ut på misshandel eller annan brottslig gärning. Hot av annat slag skulle således bliva straffbart endast då det ledde till fullbordat brott enligt 22 § 1 mom. Försöksstraffet skulle vidare nedsättas på sätt sedermera skedde genom lagändringen 1914. Den särskilda bestämmelsen om allmänt åtal vid tvångsbrott, som sker i samband med arbetsinställelse, skulle enligt dessa propositioner utbytas mot en bestämmelse om allmänt åtal i sådana fall, då brott enligt 22 § »medfört fara för allmän säkerhet eller ordning». Propositionerna tillstyrktes av lagutskottet. Vid 1912 års riksdag avslog båda kamrarna den då framlagda propositionen. År 1913 åter anslöt sig andra kammaren till propositionen, men blev densamma av första kammaren avslagen.

Vid 1911 och 1912 års riksdagar väcktes dessutom motioner av innebörd, bland annat, att försöksbestämmelsen i 22 § 2 mom. skulle utsträckas till hela det område för fullbordat brott, som 1 mom. omfattar. Dessutom yrkades i 1911 års motion sådan ändring i 24 §, att tvångsbrottet underkastades allmänt åtal oberoende av huruvida brottet ägde samband med arbetsinställelse eller ej. Under kammardebatten ändrade motionären sitt sistnämnda yrkande därhän, att allmänt åtal skulle äga rum endast om angivelse skett eller brottet »medfört fara för allmän säkerhet eller ordning». I denna form upptogs yrkandet även i 1912 års motion. Motionerna avstyrktes av lagutskottet. Vid 1911 års riksdag vunno motionärens yrkanden med nämnda ändring andra kammarens bifall, varemot de avslogos av första kammaren. 1912 års motion avslogs av båda kamrarna.

Förevarande spörsmål har senast varit under behandling i riksdagen år 1925. I motion I: 73 hemställdes, att riksdagen måtte antaga ett lagförslag om sådana ändringar i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, att 2 mom. i 22 § skulle upphävas och brott emot 1 mom. i samma paragraf alltid skulle bliva angivelsebrott, samt lagrummen sålunda återföras till den lydelse, de ägde före 1893 års lagändring.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande (nr 15) anförde första lagutskottet följande:

Utskottet kan icke förorda de av motionären föreslagna ändringarna i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. De erfarenheter, som vunnits rörande behovet av särskilt skydd för arbetsvilliga i samband med arbetskonflikter, giva enligt utskottets mening vid handen, att det skydd lagen i sådant hänseende lämnar icke utan fara kan av samhället undvaras.

Ett bifall till motionen skulle till en början innebära, att det särskilda straffskydd mot försök till tvång, som meddelats genom bestämmelsen i 22 § 2 mom., skulle upphävas. Sådant straffet genom 1914 års lagändring bestämdes, kan det emellertid icke med fog sägas vara strängare än förhållandena påkalla. Straffarbete uteslöts år 1914 ur latituden, och därigenom begränsades även häktningens möjlighet till allenast sådana fall, där den för brottet misstänkte saknar stadigt hemvist och skälig anledning emot honom förekommer, att han avviker.

Vidare skulle ett bifall till motionen medföra, att allmän åklagares åtalsrätt begränsades till sådana fall, där målsäganden angivit brottet till åtal. Men det synes uppenbart, att i sådana situationer, varom här är fråga, fruktan för hämnd ofta skall förhindra en angivelse, som eljest ej skulle uteblivit, och att därför en begränsning av åklagarens åtalsrätt till fall, där angivelse ägt rum, i väsentlig mån skulle göra straffskyddet illusoriskt.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Mot utskottets beslut anfördes reservationer dels av 6 ledamöter (herr *Åkerman* m. fl.), vilka på anförda skäl hemställde, att riksdagen måtte bifalla motionen, dels ock av 2 ledamöter (herr *Jansson* i Edsbäcken m. fl.), vilka yttrade:

Emot strafflagens 15 kap. 22 § har ända sedan dess tillkomst den anmärkningen riktats, att dess syfte, som vore att bereda skydd åt den enskildes rätt att okvald få mottaga och utföra honom inom lagens ram erbjudet arbete, endast kunde göras gällande mot den ena parten i arbetsstriderna, mot arbetarna, samt att dess straffhot lika ensidigt riktades åt samma håll. Ur denna synpunkt kunde lagen i fråga med skäl betecknas såsom en klasslag med en sådans kännetecken och verkan. Av samma anledning mötte också lagens införande på sin tid ett starkt och berättigat motstånd.

Erfarenheten sedan dess har bekräftat, icke att det syfte, lagen sökt främja, varit oberättigat, men väl att det vore nödvändigt att, om lagrummet i fråga skulle bibehållas, det kompletterades med motsvarande åtgärder, riktade mot andra partens i arbetsstriderna ej sällan lika hänsynslösa och kännbara, om också under andra former framträdande stridsmetoder. Endast därest så skedde, kunde denna lags bibehållande försvaras och dess auktoritet upprätthållas.

Under sådana omständigheter synes nu skäl föreligga, icke att följa motionärens yrkande och utan vidare upphäva lagen, utan däremot att påkalla

snara och målmedvetna åtgärder i syfte att åvägabringa lika behandling av och ett allsidigt skydd mot övergrepp från båda sidorna under arbetsstriderna. Vad som behöver hävdas är samhällsintresset emot den dubbelsidiga skadelystnad, som faktiskt emellanåt färgar kampen emellan arbetar- och arbetsgivarintressena och som under senare tiden måhända framträtt i stegrad grad. I detta avseende synes nu förevarande motion lämpligen kunna bereda uppslaget till ett initiativ i sådan riktning.

Sistnämnda reservanter yrkade förty, att riksdagen i anledning av motionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vilka åtgärder, som lämpligen kunde vidtagas för beredande av ett allsidigt skydd mot övergrepp under arbetsstriderna, antingen av ena parten mot den andra eller — direkt eller indirekt — av någondera av dem mot tredje man, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Båda kamrarna beslöto, första kammaren med 61 röster mot 40, samt andra kammaren medelst uppresning, att i anslutning till sistnämnda reservanters yrkande i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utreda, vilka ändringar i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, som lämpligen borde vidtagas i syfte att undanröja de nuvarande bestämmelsernas ensidiga karaktär, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning. (Riksdagens skrivelse nr 83.)

Genom beslut i statsrådet den 23 oktober 1925 överlämnades nämnda skrivelse till de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för behandling av vissa strafflagstiftningsfrågor.

Den 1 juni 1928 remitterade Kungl. Maj:t, efter hemställan av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Thyrén*, till lagrådet ett inom departementet uppgjort förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen. Genom detta lagförslag upptogs till allmän behandling frågan om bestraffningen av försök till brott. Lagförslaget innebar dels upptagande i strafflagens 3 kap. av vissa bestämmelser angående försökets begrepp och angående s. k. tillbakaträdande från försök, dels ock upptagande i strafflagens speciella del av nya straffbestämmelser för försök i sådana fall, där behovet av dylika bestämmelser varit särskilt uppenbart. Bland annat föreslogs, att 2 mom. i 15 kap. 22 § strafflagen skulle erhålla den lydelse, att där någon gjorde försök till gärning, som avsåges i 1 mom. och gärningen ej särskilt vore belagd med svårare straff, denne skulle dömas till böter eller fängelse. Lagförslaget har emellertid icke blivit förelagt riksdagen.

Enligt vad utskottet inhämtat är professor *Thyrén* för närvarande sysselsatt med utarbetande av lagutkast rörande frihetsbrott och brott mot enskild frid motsvarande, bland annat, 15 kap. strafflagen, vilket utkast beräknas vara färdigt i slutet av innevarande år.

De skäl, som föranledde utskottet att år 1925 avstyrka upphävandet av 2 mom. i 15 kap. 22 § strafflagen, finner utskottet fortfarande äga giltighet. Det skydd, som berörda lagrum lämnar för arbetsvilliga i samband med arbets-

Utskottet.

konflikter, kan sålunda enligt utskottets förmenande icke utan fara för samhället undvaras, och straffet kan vidare icke anses strängare, än förhållandena påkalla. Såvitt utskottet har sig bekant, tillämpa också domstolarna lagrummet med erforderlig urskillning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Stockholm den 28 februari 1933.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman*, *Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck*, *Borell*, *Branting*, *Jonsson* i Lycksele* och *Julin**; samt

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *K. A. Westman*, *Sjögren* och fru *Östlund*, herrar *Olsson* i Rimforsa och *Johanson* i Huskvarna*, fröken *Wellin** och herr *Rosander*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Branting*, *Lindqvist* och *Sjögren*, fru *Östlund* och herr *Rosander*, vilka anförde:

Den s. k. åkarpslagstiftningen inleddes som bekant med en år 1893 gjord utvidgning av åtalsrätten vid tvångsbrott (den s. k. lilla åkarpslagen), vilken sedermera följdes av ytterligare steg i samma riktning.

Enligt den ursprungliga lydelsen av 15 kap. 24 § S. L. fick brott emot 22 § ej åtalas av allmän åklagare utan angivelse av målsäganden. Lagstiftaren utgick från den uppfattningen, att nämnda brott i främsta rummet vore att anse såsom förnärmelse allenast av enskild persons rätt. I de förslag, som sedermera väcktes och ledde till den nuvarande anordningen med offentlig åtalsrätt, när det nämligen gäller tvångsbrott mot arbetsvilliga, framhölls också, att det för den enskilde målsäganden skulle innebära en fördel, att brottet ställdes under offentligt åtal, enär målsäganden oftast av rädsla för efterräkningar lät avhålla sig från angivelse. De verkliga förhållandena gestalta sig emellertid, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ingalunda på

nämnda sätt. I de flesta fall äger nämligen angivelse rum, och, därest så ej sker, synes underlåtenheten merendels bero därpå, att målsäganden anser handlingen icke vara förtjänt av straff. Man har också på senare tiden i den offentliga diskussionen om detta ämne mera framhävt statens intresse av att ifrågavarande brott, såsom innebärande fara för allmän ordning och säkerhet, ställas under allmänt åtal. Men det är att märka, att i de flesta fall, där sådan fara är för handen, brottet redan på andra grunder, såsom begånget å allmän plats eller under förargelseväckande omständigheter, är underkastat allmänt åtal. De gjorda utvidgningarna av åtalsrätten måste alltså anses opåkallade och föranleda till det yrkandet, att ifrågavarande åtalsbestämmelser måtte återföras till sin ursprungliga lydelse.

Den undantagslagstiftning, som, enligt vad ovan nämnts, inleddes år 1893, kulminerade år 1899 genom de då gjorda ändringarna i 15 kap. S. L. (den s. k. stora åkarpslagen).

Redan de yttre omständigheter, under vilka denna lag genomdrevs, äro ägnade att rubba tilltron till dess opartiskhet. Men ännu större betydelse måste tillmätas de anmärkningar av mera materiellt innehåll, som kunna framställas mot densamma. Det torde vara nog att erinra om att även ett blott försök att tvinga annan till deltagande i strejk blivit genom åkarpslagen belagt med straff och att det hot, vari försöket kan taga form, lämnats alldeles obestämt. Det behöver icke ens innefatta hot om rättsstridig handling, än mindre vara redan i och för sig straffbart, för att handlingen skall falla under åkarpslagen. Ett försök att tvinga annan att begå brott är straffbart, endast om försöket skett genom våld eller sådant i och för sig brottsligt hot, som omtalas i 15 kap. 23 § S. L. Men ett försök att tvinga annan till deltagande i strejk är däremot alltid belagt med straff, även om det hot, vari försöket tagit form, icke i och för sig är brottsligt.

Då sålunda hotets begrepp blivit i åkarpslagen lämnat alldeles obestämt, kan såsom tvingande hot betraktas även ett i ganska ringa mån aggressivt försök att inverka på någons övertygelse, och arbetare kunna således genom denna lag obehörigen hindras i sitt organisationsarbete. Därmed öppnas även möjlighet att på en omväg omintetgöra strejkrätten. Ty rätten att själv nedlägga arbetet medför såsom ovillkorlig konsekvens rätten att övertala annan att icke taga den lediga platsen. Åkarpslagen skärper och befäster den olikhet, som genom förhållandenas egen natur förefinnes mellan arbetarnas och arbetsgivarnas förmåga att tillämpa sina metoder. Arbetsgivarna ha i sin makt att på allehanda oåtkomliga sätt både pressa in rekryter i sin organisation och anskaffa strejkbrytare, medan åter arbetare, som vilja förmå sina klassbröder att ingå i organisationen eller övertala dem att i en arbetsstrid icke ställa sig osolidariska, måste använda en offentlig massaktion, vilken lätteligen kan betraktas som hot i åkarpslagens mening. Men lika visst som arbetarnas organisationer äro att anse såsom grundstockar i samhällsbyggnaden, lika visst är denna lag, som riktar sin udd mot arbetarnas vilja att inom sina led upprätthålla solidariteten, att betrakta som en frätande mask i samhällets grundvalar.

Motståndarna till åkarpslagens upphävande framhålla ständigt nödvändigheten av skydd för s. k. arbetsvilliga under en strejk. Men vår strafflag skulle, även om nu ifrågavarande lagrum återfördes till sin ursprungliga lydelse, innebära fullt tillräckligt skydd mot excesser vid strejk. Sålunda bleve ju både 14 och 16 kap. S. L. oförändrade med sina straff för våld och ärekränkning i alla former. Oförändrad skulle kvarstå även 22 § 1 mom. i 15 kap., varigenom våld eller hot, som medfört den effekten, att den våldförde eller hotade tvingats att något göra, tåla eller underlåta, alltjämt kunde medföra ända till 2 års straffarbete. Och även försök till dylikt tvång bleve fortfarande straffbart, om nämligen försöket tagit formen av våld eller sådant straffbart hot, som beskrives i 15 kap. 23 § S. L. Och slutligen skulle denna 23 §, handlande om det straffbara hotet, bibehålla sin nuvarande lydelse med en straffskala upp till sex månaders fängelse för den, som hotat annan med misshandel eller brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning vore att befara, att hotet skulle verkställas. Genom åkarpslagens upphävande skulle således ingalunda äventyras, att verkamt skydd icke stode till buds mot allvarliga förlöpningar vid strejk.

Erkännande må lämnas åt den straffmildring, som vidtogs 1914, även om dess betydelse för straffets utmätande icke bör överdrivas. Förbättringen ligger väsentligen i dess verkningar på häkningsrätten, som nu efter straffarbetets borttagande begränsats till de fall, där den tilltalade saknar fast bostad och skälig anledning föreligger att befara hans avvikande. Men under inga förhållanden kan medgivas, att 1914 års lagändring tillfredsställer kravet på allas likhet inför lagen. Ty ännu kvarstår oförändrat just det, som på åkarpslagen sätter klasslagstiftningens särmärke.

Sveriges arbetarklass är liksom folket i övrigt laglydig och besinningsfull. Barn av Sveriges allmoge, känna arbetarna sin samhörighet med den och övriga samhällsklasser och åstunda att gemensamt med dessa på laglighetens grund främja allmänt väl. Men med vrede vänder sig arbetarklassen mot en undantagslagstiftning, som den icke på något sätt förtjänat, och kommer icke att nedlägga sitt rättfärdiga krav på denna lagstiftnings utplånande.

Vi få alltså hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller un-

derlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsägande det till sådant åtal angiver; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas av annan än målsägande.

Denna lag träder i kraft tio dagar efter den dag, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) av herrar *Jonsson* i Lycksele och *Olsson* i Rimforsa, vilka anfört:

Då frågan om den s. k. åkarpslagens upphävande vid 1925 års riksdag var föremål för behandling uttalades av två ledamöter i lagutskottet, herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Jonsson* i Lycksele, uti en av dem avgiven reservation, att lagens syfte, som vore att bereda skydd åt den enskildes rätt att få mottaga och utföra honom inom lagens ram erbjudet arbete, endast kunde göras gällande mot den ena parten i arbetsstriderna, arbetarna, samt att erfarenheten efter lagens antagande bekräftat, icke att detta syfte varit oberättigat men väl att det vore nödvändigt att lagen kompletterades så, att den bleve tillämplig på de ej sällan lika hänsynslösa stridsmetoder, som användas av andra parten. Till denna uppfattning ansluta vi oss alltjämt. Då emellertid frågan om en sådan utvidgning genom 1925 års riksdags skrivelse bragts inför Kungl. Maj:t, synes oss någon anledning icke föreligga att nu ånyo besluta någon skrivelse i ämnet. Vi ansluta oss därför till yrkandet, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.
